

UDK:336,241.7:336.2.029.6:264.12:336:427.44:368.02-78:368.023.1(497.11)
DOI: 10.5937/TokOsig2201050V

Stefan Ž. Vržina¹

VAŽNOST ODLOŽENOG POREZA NA DOBITAK U OSIGURAVAJUĆIM DRUŠTVIMA: SLUČAJ REPUBLIKE SRBIJE

ORIGINALNI NAUČNI RAD

Apstrakt

Osiguravajuća društva u Republici Srbiji (RS) dužna su da izveštavaju o odloženom porezu na dobitak, u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardom (MRS) 12 – Porezi na dobitak. Ona priznaju odložena poreska sredstva i odložene poreske obaveze u bilansu stanja, odnosno odloženi poreski rashod i odloženi poreski prihod u bilansu uspeha. U ovom radu ispitana je materijalnost odloženog poreza na dobitak u osiguravajućim društvima u RS, kao i njegov uticaj na procenu profitabilnosti i opterećenja porezom na dobitak društava. Istraživanjem je obuhvaćeno šesnaest osiguravajućih društava u periodu od 2017. do 2020. godine. Istraživanje je pokazalo da su efektivne poreske stope u prosečnom osiguravajućem društvu u RS niže u odnosu na propisanu stopu poreza na dobitak. Rezultati istraživanja pokazuju da odloženi porez obično ne predstavlja materijalno značajnu poziciju finansijskih izveštaja osiguravajućih društava. Takođe, odloženi porez na dobitak nije značajna bilansna pozicija prilikom procene profitabilnosti i opterećenja porezom na dobitak osiguravajućih društava.

Ključne reči: porez na dobitak, odloženi porez, MRS 12, materijalnost, profitabilnost, osiguranje.

JEL klasifikacija: G22, H25, M41.

---

¹ Asistent, Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, imejl: stefan.vrzina@kg.ac.rs.

Rad je primljen: 12. oktobra 2021.

Rad je prihvaćen: 20. januara 2022.

I. Uvod

Oporezivanje osiguravajućih društava ima određene specifičnosti u odnosu na oporezivanje preduzeća iz realnog sektora. Verovatno najznačajnija specifičnost odnosi se na porez na premije neživotnih osiguranja, koji se u Republici Srbiji (RS) plaća po stopi od 5%. Takođe, usluge osiguranja i reosiguranja u RS oslobođene su poreza na dodatu vrednost. Ipak, poput preduzeća iz realnog sektora, osiguravajuća društva su dužna da podnesu poreski bilans i poresku prijavu za porez na dobitak, nezavisno od toga da li su poslovala s dobitkom ili gubitkom.

Dobitak pre oporezivanja utvrđen u bilansu uspeha obično se razlikuje od oporezivog dobitka utvrđenog u poreskom bilansu. Ta razlika predstavlja posledicu različitih propisa koji se koriste za utvrđivanje dobitka pre oporezivanja i oporezivog dobitka.² Dobitak pre oporezivanja utvrđuje se prema računovodstvenim standardima, dok se oporezivi dobitak utvrđuje prema poreskim zakonima. Privremene razlike između dobitka pre oporezivanja i oporezivog dobitka dovode do pojave odloženog poreza na dobitak.

Odloženi porez na dobitak može biti od izuzetnog značaja u osiguravajućim društvima. Na primer, odloženi porez često je predmet interesovanja revizora, odnosno uzrok modifikovanog revizorskog mišljenja.³ Međutim, odloženi porez na dobitak često se smatra kontroverznim pitanjem,⁴ koje je teško primeniti u praksi. Takođe, i dalje postoje brojni problemi i dileme u vezi s primenom koncepta odloženog poreza.⁵

U poslednjih deset godina u RS beleži se smanjenje broja osiguravajućih društava i povećanje broja društava u stranom vlasništvu. Takođe, finansijski pokazatelji osiguravajuće delatnosti dostigli su zadovoljavajuće vrednosti,⁶ koje su povoljnije u odnosu na brojne države centralne i istočne Evrope.⁷ Ipak, uprkos konsolidaciji sektora osiguranja u RS u poslednjoj deceniji, i dalje postoji značajan prostor za unapređenje njegove efikasnosti.⁸ Neki od načina unapređenja efikasnosti mogu se pronaći u legalnom umanjenju tekućeg rashoda za porez na dobitak ili adekvatnom

---

² N. Wong, Accounting for Deferred Taxes under NZ IAS 12, *University of Auckland Business Review*, 8(1), 2006, str. 55.

³ S. Vučković-Milutinović, Analysis of Modifications to Auditor's Opinion on Financial Statements of Listed Companies in Serbia, *Ekonomika preduzeća*, 67(3-4), 2019, str. 212.

⁴ N. Wong, str. 55.

⁵ R. Colley, J. Rue, A. Valencia, A. Volkan, Accounting for Deferred Taxes: Time for a Change, *Journal of Business & Economics Research*, 10(3), 2012, str. 149.

⁶ M. Sokić, Analiza CARMEL pokazatelja sektora osiguranja u Republici Srbiji, *Tokovi osiguranja*, 35(2), 2019, str. 7.

⁷ M. Cerović, Rezultati osiguranja u Srbiji u 2016. godini, *Tokovi osiguranja*, 33(3), 2017, str. 72.

⁸ Z. Đurić, M. Jakšić, A. Krstić, DEA Window Analysis of Insurance Sector Efficiency in the Republic of Serbia, *Economic Themes*, 58(3), 2020, str. 291.

upravljanju odloženim rashodom za porez na dobitak.⁹ Stoga je predmet ovog istraživanja značaj odloženog poreza na dobitak u osiguravajućim društvima u RS.

Rad ima dva osnovna cilja. Prvi cilj jeste ispitivanje materijalnosti (značajnosti) odloženog poreza na dobitak u finansijskim izveštajima osiguravajućih društava u RS. Drugi cilj rada jeste ispitivanje uticaja odloženog poreza na dobitak na procenu profitabilnosti i opterećenja porezom na dobitak osiguravajućih društava u RS.

Porez na dobitak predstavlja nedovoljno istraženo područje u osiguravajućim društvima. Nekada se čak porez na dobitak ne uzima u obzir prilikom analize njihove profitabilnosti,¹⁰ već se u analizi koriste rezultati pre oporezivanja. Stoga se doprinos istraživanja ogleda u dopuni rezultata prethodnih istraživanja o ulozi odloženog poreza na dobitak. Dodatno, prema autorovim najboljim saznanjima, ovo je prvo istraživanje o odloženom porezu na dobitak u osiguravajućim društvima u RS.

Izuzev uvoda i zaključka, rad je sačinjen od četiri dela. U prvom su razvijene istraživačke hipoteze na bazi pregleda prethodnih istraživanja. U drugom delu prikazana je analiza konteksta, kroz specifičnosti poreskog okruženja u kojima osiguravajuća društva u RS posluju. Treći deo objašnjava metodologiju istraživanja i istraživački uzorak. U četvrtom delu predstavljeni su rezultati istraživanja i diskusija o rezultatima.

II. Razvoj istraživačkih hipoteza

Iako računovođe u RS obračun odloženog poreza na dobitak percipiraju kao kompleksan,¹¹ algoritam obračuna je relativno jednostavan. Prema Međunarodnom računovodstvenom standardu (MRS) 12 – Porezi na dobitak, odložena poreska sredstva i odložene poreske obaveze utvrđuju se za privremene razlike između knjigovodstvene i poreske vrednosti sredstava i obaveza, u skladu s algoritmom prikazanim na Slici 1.

Osiguravajuće društvo će iskazati odložena poreska sredstva kada je poreska vrednost sredstva (obaveze) veća (manja) od njegove knjigovodstvene vrednosti. Razlika te dve vrednosti predstavlja odbitnu privremenu razliku, koja se množi propisanom stopom poreza na dobitak. S druge strane, odložene poreske obaveze iskazuju se kada je knjigovodstvena vrednost sredstva (obaveze) veća (manja) od njegove poreske vrednosti. Razlika te dve vrednosti predstavlja oporezivu privremenu razliku, koja se, takođe, množi propisanom stopom. Dodatno, odložena poreska

---

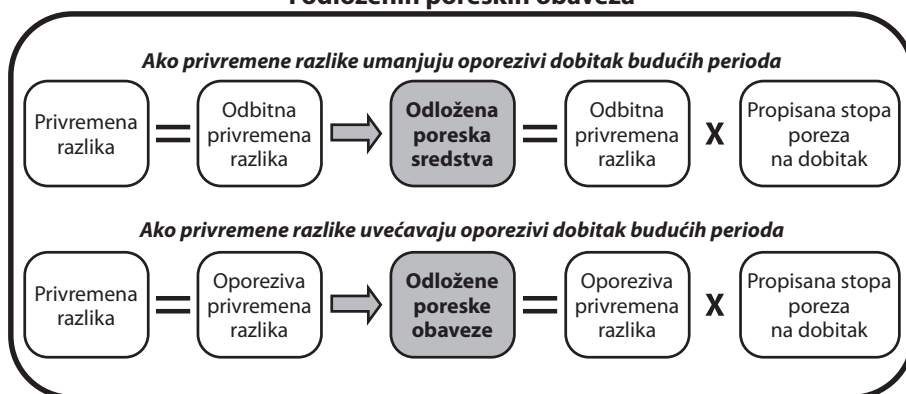
⁹ K. Holland, R. Jackson, Earnings Management and Deferred Tax, *Accounting and Business Research*, 34(2), 2004, str. 101.

¹⁰ R. Zainudin, N. Mahdzan, E. Leong, Firm-Specific Internal Determinants of Profitability Performance: An Exploratory Study of Selected Life Insurance Firms in Asia, *Journal of Asia Business Studies*, 12(4), 2018, str. 533.

¹¹ V. Obradović, M. Čupić, D. Dimitrijević, Application of International Financial Reporting Standards in the Transition Economy of Serbia, *Australian Accounting Review*, 28(1), 2018, str. 48.

sredstva i obaveze obično dovode do pojave odloženog poreskog rashoda i prihoda u bilansu uspeha osiguravajućih društava.

Slika 1. Algoritam utvrđivanja odloženih poreskih sredstava i odloženih poreskih obaveza

Izvor: autor, prema H. Sozibilir, V. Kula, E. Baykut, *A Research on Deferred Taxes: A Case Study on BIST Listed Banks in Turkey*, *European Journal of Business and Management*, 7(2), 2015, str. 2.

U teoriji i praksi razvijeni su brojni kriterijumi za određivanje materijalnosti, pri čemu se najčešće koriste ukupna imovina i ukupni prihodi.¹² S tim u vezi, prag materijalnosti obično se postavlja na nivou od 0,5% do 2% ukupne imovine ili ukupnih prihoda. Često se kao kriterijumi materijalnosti koriste i rezultat pre oporezivanja, neto imovina ili EBITDA. Iako se obično iskazuje u neto iznosu (u visini razlike između odloženih poreskih sredstava i odloženih poreskih obaveza), odloženi porez može biti materijalno značajna pozicija bilansa stanja i bilansa uspeha.¹³ Habanec i Bohusova¹⁴ pokazuju da odloženi porez na dobitak postaje naročito značajan nakon prelaska sa nacionalnih računovodstvenih standarda na Međunarodne standarde finansijskog izveštavanja. Kyriazopoulos i saradnici¹⁵ zaključuju da je odloženi porez

¹² A. Eilifsen, W. Messier, Materiality Guidance of the Major Public Accounting Firms, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(2), 2015, str. 3.

¹³ H. Bohusova, P. Svoboda, L. Semeradova, Deferred Tax for Tax Planning in the Czech Agricultural Companies, *Agricultural Economics*, 65(8), 2019, str. 349.

¹⁴ P. Habanec, H. Bohusova, Comparison of Deferred Tax Materiality Reporting in Accordance with Continental and Anglo-Saxon Reporting System, *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 65(6), 2017, str. 1917.

¹⁵ G. Kyriazopoulos, G. Makriyiannis, M. Logotheti, The Impact of Deferred Taxation on Banking Profitability and Capital Adequacy. Evidence from the Greek Banking System, *International Journal of Applied Economics, Finance and Accounting*, 5(1), 2019, str. 1.

od naročitog značaja u grčkom bankarskom sektoru i da utiče na njihovu poslovnu aktivnost i razvojni potencijal.

Poterba i saradnici¹⁶ zaključuju da se značaj odloženih poreskih sredstava uvećao u mnogim preduzećima, koja su prebrodila negativne efekte ekonomske krize. Ta preduzeća priznaju rastuće iznose odloženih poreskih sredstava po osnovu neiskorišćenih poreskih gubitaka iz kriznog perioda. Takođe, ovi autori nalaze da učešće neto odloženih poreskih sredstava ili obaveza u američkim preduzećima obično ne prelazi 3%.

Porez na dobitak se tradicionalno posmatrao kao egzogena kategorija, na koju menadžment preduzeća ne može uticati. Stoga se prilikom ocene rada menadžmenta često koriste rezultati pre oporezivanja.¹⁷ S razvojem strategija poreskog planiranja i izbegavanja poreza, porez na dobitak zauzima značajno mesto u oceni rada menadžera. Ipak, nekada se prilikom analize performansi koristi isključivo tekući rashod za porez na dobitak, jer odloženi rashod predstavlja bezgotovinsku poziciju (koja ne izaziva odliv u izveštajnom periodu) bilansa uspeha.¹⁸ Ipak, osiguravajuća društva su dužna da obračunaju i tekući i odloženi poreski rashod, pa se mogu javiti značajne razlike u oceni profitabilnosti bazirane samo na tekućem poreskom rashodu i profitabilnosti zasnovane na oba poreska rashoda. S druge strane, Al-Jafari i Al Samman¹⁹ nalaze da porez na dobitak nema značajan uticaj na profitabilnost osiguravajućih društava kada je propisana stopa poreza na dobitak relativno niska.

Vučković-Milutinović i Lukić²⁰ nalaze različite prakse u srpskim kompanijama u smislu odloženog poreza na dobitak. Tako neke kompanije eliminišu odložene poreske obaveze prilikom obračuna zaduženosti. Neke kompanije tretiraju odložene poreske obaveze kao deo sopstvenog kapitala. Takođe, neke kompanije ignorišu odložena poreska sredstva prilikom analize solventnosti, dok ih neke kompanije posmatraju kao deo obrtne imovine prilikom analize likvidnosti.

Odloženi porez na dobitak može značajno uticati na ukupno opterećenje porezom na dobitak, koje se sastoji od tekućeg i odloženog rashoda za porez na dobitak. S tim u vezi, poresko opterećenje najčešće se meri različitim efektivnim poreskim stopama.²¹ Tako, za razliku od računovodstvene efektivne poreske stope,

---

¹⁶ J. Poterba, N. Rao, J. Seidman, Deferred Tax Positions and Incentives for Corporate Behavior around Corporate Tax Changes, *National Tax Journal*, 64(1), 2011, str. 27.

¹⁷ G. Porter, C. Norton, *Financial Accounting: The Impact on Decision Makers*, 6th edition, Mason, OH: South-Western Cengage Learning, 2009, str. 431.

¹⁸ S. Bolton, Cash Flow Based Business Valuations, *Business Valuation Review*, 10(4), 1991, str. 172.

¹⁹ M. Al-Jafari, H. Al Samman, Determinants of Profitability: Evidence from Industrial Companies Listed on Muscat Securities Market, *Review of European Studies*, 7(11), 2015, str. 303.

²⁰ S. Vučković-Milutinović, R. Lukić, Analysis of Deferred Taxes in the Business Environment in Serbia, *Economia. Seria Management*, 16(1), 2013, str. 25.

²¹ B. Lee, A. Dobijski, S. Minton, Theories and Empirical Proxies for Corporate Tax Avoidance, *Journal of Applied Business and Economics*, 17(3), 2015, str. 21.

tekuća efektivna poreska stopa ne sadrži odloženi poreski rashod. Stoga su između efektivnih poreskih stopa moguće znatne razlike, kako u realnom sektoru,²² tako i u finansijskom sektoru.²³ Na primeru čeških osiguravajućih društava, Bohusova i Vavrova²⁴ nalaze značajan uticaj odloženog poreza na dobitak na efektivnu poresku stopu društava. Fernandez-Rodriguez i saradnici²⁵ prezentuju različite rezultate istraživanja na španskim preduzećima u zavisnosti od efektivne poreske stope koja se koristi.

Racionalno je pretpostaviti da odloženi porez na dobitak dovodi do veće razlike između efektivnih poreskih stopa u kompanijama koje se oslanjaju na privremene razlike između dobitka pre oporezivanja i oporezivog dobitka. Tada je tekući rashod za porez na dobitak manji, ali se javlja odloženi rashod za porez na dobitak, pa postoji razlika između efektivne poreske stope koja sadrži odloženi rashod i efektivne poreske stope koja ne sadrži odloženi rashod. S druge strane, trajne razlike dovode do smanjenja tekućeg poreskog rashoda, ali ne i do povećanja odloženog poreskog rashoda, pa razlika između efektivnih poreskih stopa ne postoji.

Istraživanja odloženog poreza na dobitak u osiguravajućim društvima u RS gotovo da i nema. Ipak, vodeći se nalazima prethodnih istraživanja, u radu je pretpostavljeno da je odloženi porez na dobitak materijalno značajna pozicija, odnosno da ima značajan uticaj na procenu profitabilnosti i opterećenja porezom na dobitak osiguravajućih društava. Stoga su formulisane sledeće istraživačke hipoteze:

- H₁: Odloženi porez na dobitak je materijalno značajna bilansna pozicija u osiguravajućim društvima u Republici Srbiji.
- H₂: Odloženi porez na dobitak ima statistički značajan uticaj na procenu profitabilnosti osiguravajućih društava u Republici Srbiji.
- H₃: Odloženi porez na dobitak ima statistički značajan uticaj na procenu opterećenja porezom na dobitak osiguravajućih društava u Republici Srbiji.

III. Analiza konteksta

Generalno, osiguravajuća društva u RS podležu istoj regulativi u smislu obračuna opterećenja porezom na dobitak kao i preduzeća iz realnog sektora. Postupak oporezivanja njihovog dobitka propisan je Zakonom o porezu na dobit pravnih lica (*Službeni glasnik RS*, 153/2020) i pratećim podzakonskim aktima. Za razliku od nekih

---

²² I. Salihi, S. Sheikh Obid, H. Annuar, Measures of Corporate Tax Avoidance: Empirical Evidence from an Emerging Economy, *International Journal of Business and Society*, 14(3), 2013, str. 412.

²³ S. Vržina, Alternativni pristupi merenju efektivne stope poreza na dobitak u bankama, *Finansije*, 73(1-6), 2018, str. 45.

²⁴ H. Bohusova, E. Vavrova, The Structure of the Deferred Income Tax and Its Influence on Indicators Describing the Economic Performance of Commercial Insurance Companies, *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 55(3), 2007, str. 143.

²⁵ E. Fernandez-Rodriguez, R. Garcia-Fernandez, A. Martinez-Arias, Influence of Ownership Structure on the Determinants of Effective Tax Rates of Spanish Companies, *Sustainability*, 11(5), 2019, str. 1441.

država u kojima se primenjuje viša poreska stopa na finansijske institucije (na primer Belorusija), na osiguravajuća društva u RS primenjuje se ista propisana stopa poreza na dobitak (15%) kao na preduzeća iz realnog sektora. Osiguravajuća društva dužna su da prate i paragrafe MRS 12 – Porezi na dobitak.

Ipak, specifičnosti osiguravajuće delatnosti čine obračun tekućeg i odloženog poreza na dobitak unekoliko različitim u odnosu na preduzeća iz realnog sektora. Osiguravajuća društva su važni institucionalni investitori, a značajan deo sredstava ulažu u državne hartije od vrednosti.²⁶ Prinosi na takve hartije oslobođeni su poreza na dobitak, što osiguravajućim društvima omogućava umanjeње rashoda za porez na dobitak. Na taj način umanjuje se i efektivna poreska stopa osiguravajućih društava.

U vezi sa odloženim porezom na dobitak, u literaturi se kao najčešći izvor odloženog poreza navodi razlika između knjigovodstvene i poreske vrednosti stalne imovine,²⁷ odnosno razlika između knjigovodstvene i poreske amortizacije. Ipak, stalna imovina ima manji značaj u osiguravajućim društvima u odnosu na preduzeća iz realnog sektora, pa je važno razmotriti i neke druge izvore odloženog poreza u delatnosti osiguranja.

Značajan deo odloženog poreza u finansijskim institucijama potiče od svođenja hartija od vrednosti, koje institucije drže u portfoliju, na njihovu fer vrednost.²⁸ Na primer, povećanje fer vrednosti tih hartija dovodi do povećanja nerealizovanih dobitaka od ulaganja u hartije od vrednosti. Nerealizovani dobitci povećavaju odložene poreske obaveze, koje će se realizovati u momentu otuđenja hartije. Promena odloženog poreza po ovom osnovu nema uticaj na bilans uspeha osiguravajućeg društva, već na izveštaj o ostalom rezultatu društva.

Ipak, promena većine drugih izvora odloženog poreza koji se javljaju u RS ima uticaj na bilans uspeha osiguravajućih društava. Neki od najčešćih takvih izvora jesu amortizacija stalne imovine, dugoročna rezervisanja, neiskorišćeni poreski gubici, neiskorišćeni poreski podsticaji i obezvređenje imovine.²⁹ Ti izvori izazivaju sledeće pozicije u bilansu uspeha osiguravajućih društava:

- odloženi poreski rashod (gubitak od smanjenja odloženih poreskih sredstava i povećanja odloženih poreskih obaveza) i
- odloženi poreski prihod (dobitak od povećanja odloženih poreskih sredstava i smanjenja odloženih poreskih obaveza).

---

²⁶ M. Sokić, Osiguravajuće kuće kao institucionalni investitori u Republici Srbiji, *Tokovi osiguranja*, 31(4), 2015, str. 49.

²⁷ J. Poterba, N. Rao, J. Seidman, str. 27.

²⁸ S. Vučković-Milutinović, R. Lukić, str. 25.

²⁹ S. Vržina, V. Obradović, J. Bogičević, Financial Reporting on Income Tax in Serbia and Croatia: An Empirical Analysis, *Ekonomika preduzeća*, 68(5-6), 2020, str. 330.

IV. Metodologija istraživanja i razvoj istraživačkog uzorka

Istraživanje u ovom radu zasniva se na ideji Bohusove i saradnika,³⁰ koji su merili materijalnost odloženog poreza, ali i poredili pozicije preduzeća sa odloženim porezom i bez njega. Stoga su u radu korišćeni statistički testovi za poređenje grupa. Cilj testova jeste da ispituju postojanje statistički značajne razlike između dve grupe. Pri tome je moguće koristiti parametarske i neparametarske testove. Primena parametarskih testova zasniva se na aritmetičkim sredinama grupa, uz zahtevano postojanje normalnosti distribucije korišćenih varijabli. S druge strane, primena neparametarskih testova zasniva se na medijanama grupa, ali se postojanje normalnosti distribucije korišćenih varijabli ne zahteva.

Normalnost distribucije ispitana je korišćenjem Žark-Bera testa. U slučaju normalne distribucije, korišćen je test zasnovan na aritmetičkoj sredini (t-test), dok je u slučaju odsustva normalne distribucije korišćen test zasnovan na medijani (Vilkokson/Man-Vitni metod). Statistička obrada podataka izvršena je u ekonometrijskom softveru EViews. Korišćeni su nivoi poverenja od 10%, 5% i 1%.

Materijalnost odloženog poreza na dobitak merena je dvema varijablama – materijalnošću odloženog poreza u bilansu stanja (*MAT1*) i materijalnošću odloženog poreza u bilansu uspeha (*MAT2*). U ovom radu su korišćena dva kriterijuma materijalnosti – ukupna imovina i poslovni (funkcionalni) prihodi društva, uz upotrebu pragova materijalnosti od 1% i 0,5%. Profitabilnost osiguravajućih društava je merena, takođe, dvema varijablama – *ROA1*, koje obuhvata efekte odloženog poreza, i *ROA2*, koje ne obuhvata te efekte. Korišćena su i dva merila opterećenja porezom na dobitak – tekuća efektivna poreska stopa (*ETR1*) i računovodstvena efektivna poreska stopa (*ETR2*). Definicije korišćenih varijabli date su u Tabeli 1.

Tabela 1. Definicije varijabli

Oznaka	Formula
<i>MAT1</i>	(Odložena poreska sredstva – Odložene poreske obaveze) : Ukupna imovina
<i>MAT2</i>	Gubitak (dobitak) od odloženog poreza : Poslovni prihodi
<i>ROA1</i>	(Dobitak pre oporezivanja – Tekući poreski rashod ± Gubitak (dobitak) od odloženog poreza) : Ukupna imovina
<i>ROA2</i>	(Dobitak pre oporezivanja – Tekući poreski rashod) : Ukupna imovina
<i>ETR1</i>	Tekući poreski rashod : Dobitak pre oporezivanja
<i>ETR2</i>	(Tekući poreski rashod ± Gubitak (dobitak) od odloženog poreza) : Dobitak pre oporezivanja

³⁰ H. Bohusova, P. Svoboda, L. Semeradova, str. 349.

Prva istraživačka hipoteza je testirana poređenjem *MAT1* i *MAT2* sa pragovima materijalnosti od 1% i 0,5%. Druga istraživačka hipoteza testirana je poređenjem *ROA1* i *ROA2*, dok je treća istraživačka hipoteza testirana poređenjem *ETR1* i *ETR2*.

Istraživanjem su obuhvaćena sva osiguravajuća društva u RS, aktivna na kraju 2020. godine. Delatnost osiguranja u RS na kraju 2020. godine obavljalo je šesnaest osiguravajućih društava. S tim u vezi, četiri osiguravajuća društva se bave životnim osiguranjem, šest društava neživotnim osiguranjem, dok se šest društava bavi i životnim i neživotnim osiguranjem. Spisak osiguravajućih društava prikazan je u Tabeli 2.

Tabela 2. Spisak osiguravajućih društava u RS na kraju 2020. godine

Naziv društva	Bilansna suma (u 000 din)	Naziv društva	Bilansna suma (u 000 din)
Generali	72.701.091	Uniqa neživotno	6.939.005
Dunav	57.254.667	Milenijum	6.526.511
Wiener Stadtische	45.101.871	Merkur	5.018.486
Grawe	35.007.876	Sava neživotno	4.227.816
DDOR	22.480.125	Globos	2.493.177
Uniqa životno	11.114.805	OTP	2.256.428
Triglav	9.778.678	Sogaz	1.999.931
AMS	7.084.415	Sava životno	1.457.542

Istraživanje se zasniva na podacima iz pojedinačnih finansijskih izveštaja osiguravajućih društava, objavljenih na zvaničnom sajtu Agencije za privredne registre (www.apr.gov.rs). Osiguravajuća društva su dužna da izvrše reviziju svojih finansijskih izveštaja, što povećava pouzdanost pri njihovom korišćenju.³¹ U radu je uzorkovan period od 2017. do 2020. godine, jer su finansijski izveštaji na sajtu Agencije za privredne registre dostupni za taj vremenski raspon. U tom periodu, propisana stopa poreza na dobitak bila je na konstantnom nivou od 15%.

Koristeći četvorogodišnji period za šesnaest osiguravajućih društava, istraživački uzorak obuhvata šezdeset četiri opservacije. Ta veličina uzorka korišćena je prilikom izračunavanja *MAT1*, *MAT2*, *ROA1* i *ROA2*. S druge strane, pedeset devet opservacija korišćeno je prilikom izračunavanja *ETR1* i *ETR2*. Pet opservacija je eliminisano usled gubitka pre oporezivanja, jer efektivne poreske stope nemaju jasno ekonomsko značenje u uslovima negativnog rezultata pre oporezivanja.³²

³¹ B. Jovković, The Analysis of Auditor's Reports of Insurance Companies in the Republic of Serbia, *Teme*, 42(4), 2018, str. 1277.

³² M. Hanlon, S. Heitzman, A Review of Tax Research, *Journal of Accounting and Economics*, 50(2-3), 2010, str. 127.

V. Rezultati istraživanja i diskusija

1. Deskriptivna analiza

U Tabeli 3 predstavljeni su rezultati deskriptivne statistike korišćenih varijabli. Podaci iz tabele ukazuju na to da je materijalnost odloženog poreza na dobitak u prosečnom osiguravajućem društvu u RS niža u odnosu na uobičajene pragove od 1% i 0,5%. Samo četiri opservacije imaju *MAT1* veće od 1%, dok šesnaest opservacija ima *MAT1* veće od 0,5%. Dodatno, tri osiguravajuća društva su imala *MAT1* veće od 0,5% u sve četiri godine. S druge strane, samo dve opservacije imaju *MAT2* veće od 1%, dok tri opservacije imaju *MAT2* veće od 0,5%.

Tabela 3. Deskriptivna statistika

	<i>MAT1</i>	<i>MAT2</i>	<i>ROA1</i>	<i>ROA2</i>	<i>ETR1</i>	<i>ETR2</i>
Aritmetička sredina (u %)	0,351	0,113	2,514	2,506	5,546	4,194
Minimum (u %)	0,000	0,000	-12,613	-12,613	0,000	-77,192
Medijana (u %)	0,094	0,024	2,531	2,531	4,498	5,432
Maksimum (u %)	2,638	2,219	9,522	9,526	23,079	22,486
Standardna devijacija (u %)	0,544	0,312	3,597	3,584	6,106	12,728
Koeficijent varijacije	1,550	2,761	1,431	1,430	1,101	3,035
Opservacija	64	64	64	64	59	59

Iako je velika većina opservacija poslovala s pozitivnim rezultatom pre oporezivanja, značajan deo njih zabeležio je samo niske ili umerene nivoe profitabilnosti. Ipak, javljaju se i opservacije sa nešto višom profitabilnosti. Tako, dvadeset dve opservacije imaju *ROA1* između 0% i 2%, premda četrnaest opservacija ima *ROA1* više od 5%. S druge strane, dvadeset jedna opservacija ima *ROA2* između 0% i 2%, mada četrnaest opservacija ima *ROA2* više od 5%.

Efektivne poreske stope u prosečnom osiguravajućem društvu u RS niže su od propisane stope. Zapravo, samo četiri opservacije imaju *ETR1* veću od 15%, dok čak dvadeset četiri opservacije imaju *ETR1* jednaku 0%. Dodatno, šest osiguravajućih društava ima *ETR1* jednaku 0% u sve četiri godine. S druge strane, samo tri opservacije imaju *ETR2* veću od 15%, dok devetnaest opservacija ima *ETR2* jednaku 0%. Pet opservacija ima negativnu *ETR2*. Takođe, četiri osiguravajuća društva imaju i *ETR1* i *ETR2* jednaku 0% u sve četiri godine.

Tokom istraživanja primećene su neke zanimljive prakse osiguravajućih društava u smislu odloženog poreza na dobitak. Prvo, dva osiguravajuća društva nisu iskazala ni odložena poreska sredstva ni odložene poreske obaveze tokom četiri uzorkovane godine, iako su imala pravo da priznaju odložena poreska sredstva. Takođe,

nisu iskazala ni dinar tekućeg ili odloženog poreskog rashoda. Uprkos ostvarenom dobitku pre oporezivanja, ta društva su imala poreski gubitak u poreskom bilansu, usled činjenice da su prihodi od državnih hartija od vrednosti oslobođeni poreza. S obzirom na to da poreske gubitke očekuju i u budućnosti, odlučila su da ne priznaju odložena poreska sredstva.

Drugo, dva osiguravajuća društva su u sve četiri uzorkovane godine iskazala isti iznos neto odloženih poreskih sredstava. U bilansu uspeha nisu iskazala odloženi porez na dobitak. Ta društva nisu priznala odložena poreska sredstva u maksimalno raspoloživom iznosu, već samo u iznosu u kojem je verovatno da će odložena poreska sredstva biti realizovana na teret budućih oporezivih dobitaka. Interesantno je da se procena tih društava o mogućnosti za realizaciju odloženih poreskih sredstava nije menjala tokom perioda od četiri godine, pa je iznos odloženih poreskih sredstava bio nepromenjen.

Treće, jedno osiguravajuće društvo iskazalo je neto odložena poreska sredstva ili obaveze u sve četiri uzorkovane godine, ali nije iskazalo odloženi porez na dobitak u bilansu uspeha ni u jednoj godini. To društvo je odlučilo da prizna odloženi porez jedino po osnovu procene fer vrednosti hartija od vrednosti raspoloživih za prodaju, pri čemu ovaj izvor odloženog poreza nema uticaja na bilans uspeha društva.

2. Rezultati statističkih testova

Kako bi se utvrdilo koji će statistički testovi (parametarski ili neparametarski) biti korišćeni, ispitana je normalnost distribucije korišćenih varijabli, korišćenjem Žark-Bera testa. Rezultati testa prikazani su u Tabeli 4. S obzirom na to da je za pet od šest korišćenih varijabli verovatnoća jednaka nuli, normalna distribucija ovih varijabli ne može biti pretpostavljena. Stoga je pogodnije koristiti neparametarske statističke testove. Slični rezultati se dobijaju ukoliko se koriste neki drugi testovi normalnosti distribucije. Prema Šapiro-Vilk i Kolmogorov-Smirnov testovima, nijedna korišćena varijabla nema normalnu distribuciju.

Tabela 4. Testiranje normalnosti distribucije korišćenih varijabli

	<i>MAT1</i>	<i>MAT2</i>	<i>ROA1</i>	<i>ROA2</i>	<i>ETR1</i>	<i>ETR2</i>
Žark-Bera statistika	165,257	2.992,052	101,972	105,865	5,905	1.927,466
Verovatnoća	0,000	0,000	0,000	0,000	0,052	0,000
Opservacija	64	64	64	64	59	59

U Tabeli 5 predstavljeni su rezultati statističkih testova, kojima je testirana materijalnost odloženog poreza na dobitak u osiguravajućim društvima u RS. Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika na nivou od 1% između *MAT1* i korišćenih pragova materijalnosti. Slični zaključci mogu se primeniti i za varijablu

---

S. Vržina: Važnost odloženog poreza na dobitak u osiguravajućim društvima: slučaj Republike Srbije

---

MAT2. Drugim rečima, rezultati pokazuju da su MAT1 i MAT2 statistički znatno niži od korišćenih pragova materijalnosti. Generalno, rezultati ukazuju na to da odloženi porez na dobitak ne predstavlja materijalno značajnu poziciju u finansijskim izveštajima osiguravajućih društava u RS. Stoga se *prva istraživačka hipoteza odbacuje*.

Tabela 5. Rezultati statističkih testova – materijalnost odloženog poreza na dobitak

Varijabla 1	Varijabla 2	Vrednost testa	p-vrednost
MAT1	1%	9,128145	***0,000
MAT1	0,5%	5,214991	***0,000
MAT2	1%	9,811516	***0,000
MAT2	0,5%	9,484380	***0,000

Napomena: statistički značajno na nivou 10% (*), 5% (**) i 1% (***).

Razlika između korišćenih merila profitabilnosti ispitana je na osnovu statističkog testa, čiji su rezultati prikazani u Tabeli 6. Rezultati testa ukazuju na to da između ROA1 i ROA2 ne postoji statistički značajna razlika. Takvi rezultati ne iznenađuju – iako ROA1 ima veću aritmetičku sredinu od ROA2, ova merila profitabilnosti imaju jednake medijalne vrednosti. Ovi rezultati ukazuju na to da uključivanje odloženog rashoda za porez na dobitak u obračun profitabilnosti ne dovodi do statistički značajne promene u proceni zarađivačke sposobnosti osiguravajućih društava u RS. Stoga se *druga istraživačka hipoteza odbacuje*.

Tabela 6. Rezultati statističkih testova – razlika između merila profitabilnosti

Varijabla 1	Varijabla 2	Vrednost testa	p-vrednost
ROA1	ROA2	0,014297	0,989

Rezultati statističkog testa, kojima se testira razlika između korišćenih efektivnih poreskih stopa prikazana je u Tabeli 7. Iako ETR1 ima višu aritmetičku sredinu od ETR2, a ETR2 višu medijanu od ETR1, razlika između ove dve efektivne poreske stope nije statistički značajna. To znači da uključivanje odloženog rashoda za porez na dobitak u obračun efektivne poreske stope ne dovodi do statistički značajne promene u proceni opterećenja porezom na dobitak osiguravajućih društava u RS. Ti rezultati, takođe, ukazuju na to da izbor veličina koje se koriste u brojiocu efektivnih poreskih stopa nije od presudne važnosti za procenu poreskog opterećenja društava. Stoga se *treća istraživačka hipoteza odbacuje*.

Tabela 7. Rezultati statističkih testova – razlika između efektivnih poreskih stopa

Varijabla 1	Varijabla 2	Vrednost testa	p-vrednost
ETR1	ETR2	0,096554	0,923

Više razloga može objasniti nisku materijalnost odloženog poreza na dobitak, odnosno njegov mali uticaj na procenu profitabilnosti i opterećenja porezom na dobitak osiguravajućih društava u RS. Prvo, u svetu postoje brojne države u kojima je propisana stopa poreza na dobitak viša od 30% (neke države za određene delatnosti nameću i stope više od 50%). Stoga se propisana stopa poreza na dobitak u RS od 15% može smatrati relativno niskom. S obzirom na to da se odložena poreska sredstva i obaveze izračunavaju multiplikovanjem privremenih razlika i propisane stope, jasno je da niska stopa rezultuje nižim iznosom odloženog poreza.

Drugo, odložena poreska sredstva i obaveze obično se iskazuju u neto iznosu. MRS 12 propisuje da se odloženi porez na dobitak u bilansu stanja iskazuje u neto iznosu kada kompanija ima pravo da tekuća poreska sredstva i obaveze iskazuje u neto iznosu, i kada se odložena poreska sredstva i obaveze odnose na porez na dobitak koji je nametnula ista poreska vlast. U korišćenom istraživačkom uzorku, samo tri opservacije nisu iskazale neto iznos, pa su iskazale i odložena poreska sredstva i odložene poreske obaveze. Stoga je moguće da bi materijalnost odloženog poreza na dobitak bila znatno viša kada se odložena poreska sredstva i obaveze ne bi iskazivali u neto iznosu.

Treće, moguće je da mali značaj odloženog poreskog rashoda i prihoda potiče od odredaba MRS 12. Taj računovodstveni standard zagovara upotrebu metoda obaveze. Saglasno tom metodu, prednost se daje bilansu stanja, odnosno utvrđivanju odloženih poreskih sredstava i obaveza. S druge strane, odloženi porez u bilansu uspeha može se posmatrati kao rezidual. Drugim rečima, odloženi poreski rashod i prihod predstavlja isključivo posledicu promena odloženih poreskih sredstava i obaveza.

Četvrto, specifičan način priznavanja odloženih poreskih sredstava (i povezanih odloženih poreskih prihoda) može uticati na materijalnost odloženog poreza. Odložena poreska sredstva priznaju se po osnovu odbitnih privremenih razlika, neiskorišćenih poreskih kredita i neiskorišćenih poreskih gubitaka, ali samo u meri u kojoj je verovatno da će postojati oporezivi dobitci za realizaciju tih sredstava.

Peto, RS se može tretirati kao država sa relativno malim razlikama između dobitka pre oporezivanja i oporezivog dobitka. Mnoge evropske države s kontinentalnim pravnim sistemom imaju relativno slične propise za utvrđivanje dobitka pre oporezivanja i oporezivog dobitka. Tako dobitak pre oporezivanja predstavlja polaznu tačku za utvrđivanje oporezivog dobitka. Tada su privremene razlike manje, pa je i iznos odloženih poreskih sredstava i obaveza manji.

3. Provera robustnosti rezultata

U radu je, takođe, ispitana robustnost prezentovanih rezultata. Drugim rečima, ispitano je da li bi se i u kojoj meri rezultati istraživanja promenili na promene određenih pretpostavki istraživanja. Tako je inicijalni istraživački uzorak podeljen u dve grupe. Prva grupa sastoji se od polovine opservacija s najvećim vrednostima ukupne imovine, dok se druga grupa sastoji od polovine opservacija s najmanjim vrednostima ukupne imovine. Na taj način ispitano je da li veličina osiguravajućeg društva utiče na važnost odloženog poreza na dobitak, odnosno da li je važnost odloženog poreza na dobitak drugačija u većim i manjim osiguravajućim društvima.

Veličina preduzeća izabrana je kao kriterijum za ispitivanje robustnosti iz više razloga. Prvo, usled veće diverzifikovanosti, u većim organizacijama je manja verovatnoća pojave gubitaka.³³ To znači da je pojava odloženih poreskih sredstava po osnovu neiskorišćenih poreskih gubitaka manje verovatna u većim osiguravajućim društvima. Suprotno tome, veća osiguravajuća društva mogu iskazati odložena poreska sredstva u većem stepenu, s obzirom na to da mogu očekivati više buduće oporezive dobitke za realizaciju odloženih poreskih sredstava.

Drugo, veličina može biti značajna determinanta profitabilnosti osiguravajućih društava. Obično se ističe da veća osiguravajuća društva u RS imaju višu profitabilnost.³⁴ Treće, veličina preduzeća može uticati na efektivne poreske stope osiguravajućih društava. Prema hipotezi političke moći, veća društva imaju niže efektivne poreske stope, dok prema hipotezi političkih troškova, veća društva imaju više efektivne poreske stope.³⁵

U Tabeli 8 prikazani su rezultati analize robustnosti za procenu materijalnosti odloženog poreza na dobitak. Rezultati pokazuju da odloženi porez nije materijalno značajna pozicija u finansijskim izveštajima ni većih ni manjih osiguravajućih društava. Drugim rečima, veličina društva nije determinanta materijalnosti odloženog poreza na dobitak. Stoga su zaključci o prvoj istraživačkoj hipotezi robustni na podelu istraživačkog uzorka.

---

³³ J. Zimmerman, Taxes and Firm Size, *Journal of Accounting and Economics*, 5(1), 1983, str. 119.

³⁴ J. Kočović, B. Paunović, M. Jovović, Determinants of Business Performance of Non-Life Insurance Companies in Serbia, *Ekonomika preduzeća*, 62(7-8), 2014, str. 367; M. Pjanić, N. Milenković, B. Kalaš, V. Mirović, Profitability Determinants of Non-Life Insurance Companies in Serbia, *Ekonomika preduzeća*, 66(5-6), 2018, str. 333.

³⁵ A. Kraft, What Really Affects German Firms' Effective Tax Rate? *International Journal of Financial Research*, 5(3), 2014, str. 1.

Tabela 8. Analiza robustnosti rezultata – materijalnost odloženog poreza na dobitak

Varijabla 1	Varijabla 2	Vrednost testa	p-vrednost
Panel A. Polovina opservacija s najvećom ukupnom imovinom			
MAT1	1%	6,883394	***0,000
MAT1	0,5%	2,749051	***0,006
MAT2	1%	6,971426	***0,000
MAT2	0,5%	6,506179	***0,000
Panel B. Polovina opservacija s najmanjom ukupnom imovinom			
MAT1	1%	5,964651	***0,000
MAT1	0,5%	4,586537	***0,000
MAT2	1%	6,884295	***0,000
MAT2	0,5%	6,884295	***0,000

Napomena: statistički značajno na nivou 10% (*), 5% (**) i 1% (***).

Tabela 9 prikazuje rezultate analize robustnosti za procenu razlike između korišćenih merila profitabilnosti. Rezultati pokazuju da između korišćenih merila profitabilnosti ne postoji statistički značajna razlika ni u većim ni u manjim osiguravajućim društvima. To znači da veličina društva ne utiče na zaključak o uticaju odloženog poreza na dobitak na procenu profitabilnosti. Stoga su zaključci o drugoj istraživačkoj hipotezi robustni na podelu istraživačkog uzorka.

Tabela 9. Analiza robustnosti rezultata – razlika između merila profitabilnosti

Varijabla 1	Varijabla 2	Vrednost testa	p-vrednost
Panel A. Polovina opservacija s najvećom ukupnom imovinom			
ROA1	ROA2	0,087294	0,930
Panel B. Polovina opservacija s najmanjom ukupnom imovinom			
ROA1	ROA2	0,147707	0,883

U Tabeli 10 prikazani su rezultati analize robustnosti za procenu razlike između korišćenih efektivnih poreskih stopa. Može se zaključiti da između korišćenih efektivnih poreskih stopa ne postoji statistički značajna razlika ni u većim ni u manjim osiguravajućim društvima. Veličina društva ne utiče na zaključak o uticaju odloženog poreza na dobitak na procenu opterećenja porezom na dobitak. Stoga su zaključci o trećoj istraživačkoj hipotezi robustni na podelu istraživačkog uzorka.

Tabela 10. Analiza robustnosti rezultata – razlika između efektivnih poreskih stopa

Varijabla 1	Varijabla 2	Vrednost testa	p-vrednost
Panel A. Polovina opservacija s najvećom ukupnom imovinom			
<i>ETR1</i>	<i>ETR2</i>	0,494974	0,621
Panel B. Polovina opservacija s najmanjom ukupnom imovinom			
<i>ETR1</i>	<i>ETR2</i>	0,620473	0,535

VI. Zaključak

Osiguravajuća društva u RS obavezna su da u finansijskim izveštajima iskazuju odloženi porez na dobitak, u skladu sa MRS 12. Stoga je u radu ispitana materijalnost odloženog poreza i njegov uticaj na procenu profitabilnosti i opterećenja porezom na dobitak osiguravajućih društava. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od šesnaest osiguravajućih društava za period od 2017. do 2020. godine.

Rezultati istraživanja pokazuju da odloženi porez na dobitak nije materijalno značajna pozicija u finansijskim izveštajima u osiguravajućim društvima u RS. Njegovo učešće u bilansu stanja i bilansu uspeha znatno je niže od uobičajenih pragova materijalnosti. Takvi rezultati su primarno posledica iskazivanja odloženih poreskih sredstava i obaveza u neto iznosu, kao i sličnosti u obračunu dobitka pre oporezivanja i oporezivog dobitka.

Istraživanje je, takođe, pokazalo da odloženi porez na dobitak nema statistički značajan uticaj na procenu profitabilnosti i opterećenja porezom na dobitak osiguravajućih društava. Drugim rečima, ne postoji značajna razlika između merila profitabilnosti, odnosno merila opterećenja porezom na dobitak, koja sadrže odloženi porez i onih koja ne sadrže odloženi porez na dobitak. Takvi rezultati su primarno posledica niske materijalnosti odloženog poreza, ali i činjenice da odloženi porez na dobitak u bilansu uspeha predstavlja samo rezidual obračuna odloženih poreskih sredstava i obaveza iz bilansa stanja.

Prezentovani rezultati istraživanja mogu biti od koristi brojnim interesnim grupama. Prvo, revizorima finansijskih izveštaja može koristiti informacija o materijalnosti odloženog poreza na dobitak, prilikom odabira pozicija koje će biti revidirane. Drugo, menadžerima osiguravajućih društava može koristiti informacija da odloženi porez na dobitak nema značajan uticaj na profitabilnost, prilikom sagledavanja načina za upravljanje performansama društva. Treće, nacionalnim poreskim vlastima može koristiti informacija o opterećenju porezom na dobitak osiguravajućih društava prilikom sagledavanja poreskog opterećenja različitih sektora ekonomije.

Ipak, rezultati istraživanja imaju i određena ograničenja. Istraživanje je zasnovano na metodi uzorkovanja, pa je moguće da bi se rezultati razlikovali kada

bi period uzorkovanja ili broj osiguravajućih društava bio drugačiji. Moguće je i da bi promena metodologije istraživanja dovela do promene rezultata istraživanja. Takođe, istraživanje je sprovedeno na osiguravajućim društvima iz samo jedne države.

Posebno ograničenje istraživanja može se pronaći u činjenici da osiguravajuća društva, u skladu sa MRS 12, iskazuju odložena poreska sredstva i obaveze u neto iznosu. Stoga u istraživanju nisu mogli biti korišćeni zasebni iznosi odloženih poreskih sredstava i obaveza. Takve zasebne iznose samo mali broj društava obelodanjuje u napomenama uz finansijske izveštaje.

Buduća istraživanja mogla bi obuhvatiti duži vremenski raspon u cilju obuhvatanja perioda pre 2013. godine, kada je propisana stopa poreza na dobitak u RS bila 10%. Korisna bi mogla biti i zasebna analiza za životna i neživotna osiguranja. Takođe, istraživanje bi moglo obuhvatiti i ostale države u cilju poređenja rezultata.

Literatura

- Al-Jafari, M. & Al Samman, H. (2015). Determinants of Profitability: Evidence from Industrial Companies Listed on Muscat Securities Market. *Review of European Studies*, 7(11), 303-311.
- Bohusova, H. & Vavrova, E. (2007). The Structure of the Deferred Income Tax and Its Influence on Indicators Describing the Economic Performance of Commercial Insurance Companies. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 55(3), 143-156.
- Bohusova, H., Svoboda, P. & Semeradova, L. (2019). Deferred Tax for Tax Planning in the Czech Agricultural Companies. *Agricultural Economics*, 65(8), 349-358.
- Bolton, S. (1991). Cash Flow Based Business Valuations. *Business Valuation Review*, 10(4), 172-174.
- Cerović, M. (2017). Rezultati osiguranja u Srbiji u 2016. godini. *Tokovi osiguranja*, 33(3), 72-92.
- Colley, R., Rue, J., Valencia, A. & Volkan, A. (2012). Accounting for Deferred Taxes: Time for a Change. *Journal of Business & Economics Research*, 10(3), 149-156.
- Đurić, Z., Jakšić, M. & Krstić, A. (2020). DEA Window Analysis of Insurance Sector Efficiency in the Republic of Serbia. *Economic Themes*, 58(3), 291-310.
- Eilifsen, A. & Messier, W. (2015). Materiality Guidance of the Major Public Accounting Firms. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(2), 3-26.
- Fernandez-Rodriguez, E., Garcia-Fernandez, R. & Martinez-Arias, A. (2019). Influence of Ownership Structure on the Determinants of Effective Tax Rates of Spanish Companies. *Sustainability*, 11(5), 1441-1459.

- Habanec, P. & Bohusova, H. (2017). Comparison of Deferred Tax Materiality Reporting in Accordance with Continental and Anglo-Saxon Reporting System. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 65(6), 1917-1924.
- Hanlon, M. & Heitzman, S. (2010). A Review of Tax Research. *Journal of Accounting and Economics*, 50(2-3), 127-178.
- Holland, K. & Jackson, R. (2004). Earnings Management and Deferred Tax. *Accounting and Business Research*, 34(2), 101-123.
- Jovković, B. (2018). The Analysis of Auditor's Reports of Insurance Companies in the Republic of Serbia. *Teme*, 42(4), 1277-1295.
- Kočović, J., Paunović, B. & Jovović, M. (2014). Determinants of Business Performance of Non-Life Insurance Companies in Serbia. *Ekonomika preduzeća*, 62(7-8), 367-381.
- Kraft, A. (2014). What Really Affects German Firms' Effective Tax Rate? *International Journal of Financial Research*, 5(3), 1-19.
- Kyriazopoulos, G., Makryiannis, G. & Logotheti, M. (2019). The Impact of Deferred Taxation on Banking Profitability and Capital Adequacy. Evidence from the Greek Banking System. *International Journal of Applied Economics, Finance and Accounting*, 5(1), 1-13.
- Lee, B., Dobiyanski, A. & Minton, S. (2015). Theories and Empirical Proxies for Corporate Tax Avoidance. *Journal of Applied Business and Economics*, 17(3), 21-34.
- Obradović, V., Čupić, M. & Dimitrijević, D. (2018). Application of International Financial Reporting Standards in the Transition Economy of Serbia. *Australian Accounting Review*, 28(1), 48-60.
- Pjanić, M., Milenković, N., Kalaš, B. & Mirović, V. (2018). Profitability Determinants of Non-Life Insurance Companies in Serbia. *Ekonomika preduzeća*, 66(5-6), 333-345.
- Porter, G. & Norton, C. (2009). *Financial Accounting: The Impact on Decision Makers*, 6th edition. Mason, OH: South-Western Cengage Learning.
- Poterba, J., Rao, N. & Seidman, J. (2011). Deferred Tax Positions and Incentives for Corporate Behavior around Corporate Tax Changes. *National Tax Journal*, 64(1), 27-58.
- Salihu, I., Sheikh Obid, S. & Annuar, H. (2013). Measures of Corporate Tax Avoidance: Empirical Evidence from an Emerging Economy. *International Journal of Business and Society*, 14(3), 412-427.
- Sokić, M. (2015). Osiguravajuće kuće kao institucionalni investitori u Republici Srbiji. *Tokovi osiguranja*, 31(4), 49-70.
- Sokić, M. (2019). Analiza CARMEL pokazatelja sektora osiguranja u Republici Srbiji. *Tokovi osiguranja*, 35(2), 7-16.

- Sozibilir, H., Kula, V. & Baykut, E. (2015). A Research on Deferred Taxes: A Case Study on BIST Listed Banks in Turkey. *European Journal of Business and Management*, 7(2), 1-9.
- Vržina, S. (2018). Alternativni pristupi merenju efektivne stope poreza na dobitak u bankama. *Finansije*, 73(1-6), 45-65.
- Vržina, S., Obradović, V. & Bogićević, J. (2020). Financial Reporting on Income Tax in Serbia and Croatia: An Empirical Analysis. *Ekonomika preduzeća*, 68(5-6), 330-340.
- Vučković-Milutinović, S. (2019). Analysis of Modifications to Auditor's Opinion on Financial Statements of Listed Companies in Serbia. *Ekonomika preduzeća*, 67(3-4), 212-223.
- Vučković-Milutinović, S. & Lukić, R. (2013). Analysis of Deferred Taxes in the Business Environment in Serbia. *Economia. Seria Management*, 16(1), 25-37.
- Wong, N. (2006). Accounting for Deferred Taxes under NZ IAS 12. *University of Auckland Business Review*, 8(1), 55-59.
- Zainudin, R., Mahdzan, N. & Leong, E. (2018). Firm-Specific Internal Determinants of Profitability Performance: An Exploratory Study of Selected Life Insurance Firms in Asia. *Journal of Asia Business Studies*, 12(4), 533-550.
- Zimmerman, J. (1983). Taxes and Firm Size. *Journal of Accounting and Economics*, 5(1), 119-149.